

2. Геращенко Є. М., Лимар Ю. М. Фенологічні спостереження як засіб формування природознавчої компетентності молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 13. Т. 2. 2019. С. 82–85.
3. Державний стандарт початкової освіти (2018) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
4. Міненок А. О., Скорик Т. В., Ананьєва А. В. Роль спостережень та екскурсій в реалізації компетентнісного підходу організації освітнього процесу в початковій школі. *Вісник національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2019. Вип. 4 (160). С. 88–95.
5. Положення про куточок живої природи у загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів. Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.08.2002 р. № 456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0715-02#Text>

ВОЛЯНІЮК Анастасія,

*викладачка кафедри педагогіки та психології
дошкільної та початкової освіти,
Херсонського державного університету*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТАЛОЇ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В РЕАЛІЯХ ВІЙНИ

Воєнний час створює численні виклики для освітньої системи, зокрема у сфері формування мотивації до навчання в дітей молодшого шкільного віку. Умови постійного стресу, тривоги, втрати безпеки та вимушеного переміщення негативно впливають на психологічний стан дитини, що безпосередньо позначається на її здатності до навчання. Формування сталої мотивації в таких

умовах вимагає системного психолого-педагогічного підходу, що поєднує як теоретичні засади, так і практичні стратегії.

У попередніх наших дослідженнях було визначено, що «навчальна мотивація ґрунтується на потребі, яка стимулює пізнавальну активність дитини, її готовність до засвоєння знань» [2, с.115]. Це вказує на важливість створення такого навчального середовища, яке б активізувало цю внутрішню потребу, незважаючи на зовнішні дестабілізуючі фактори, зумовлені війною.

У сучасних умовах воєнного стану стрес унаслідок військових дій значно впливає на пізнавальну активність дітей молодшого шкільного віку. Підвищений рівень тривожності, емоційна нестабільність і відчуття невизначеності часто призводять до зниження навчальної мотивації, втрати інтересу до пізнання, що в сукупності знижує освітні результати [5]. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває створення освітнього середовища, здатного компенсувати психологічні втрати й відновити інтерес до навчання. За даними досліджень, існує прямий зв'язок між психоемоційним станом дитини та її успішністю з базових навчальних дисциплін [3]. У цьому контексті особливої ваги набуває необхідність у формуванні сталої навчальної мотивації, що базується як на зовнішніх, так і на внутрішніх мотиваційних чинниках.

Зовнішня мотивація проявляється у формі заохочень, соціального схвалення, дотримання чітких правил та очікувань з боку дорослих. Водночас у кризових умовах саме внутрішня мотивація виявляється більш стійкою, адже вона спирається на особистісний інтерес дитини, її природну допитливість і задоволення від самого процесу навчання [1, с.51-52]. Підтримка та розвиток внутрішньої мотивації вимагають використання конкретних педагогічних інструментів, що враховують індивідуальні особливості здобувачів освіти. Ефективне формування внутрішньої мотивації можливе за умови впровадження нестандартних завдань, застосування ігрових форм навчання, індивідуального

підходу до здобувача освіти, що відповідає його інтересам, емоційному стану та рівню розвитку.

Важливою умовою формування сталої мотивації є забезпечення системної психологічної підтримки. Зокрема, використання арт-терапевтичних методик сприяє зниженню емоційної напруги, дозволяє дитині безпечно висловити переживання через творчість [5]. Техніка «Колесо життєвого балансу» дає змогу дитині візуалізувати свої потреби та цілі, навіть у нестабільних умовах, проведення індивідуальних коучингових сесій з відкритими запитаннями, що стимулюють рефлексію, допомагає дітям молодшого шкільного віку краще зрозуміти власні емоції, бажання й труднощі [5]. Таким чином, психологічна підтримка виступає не лише засобом стабілізації емоційного стану, а й важливим чинником розвитку навчальної мотивації.

Педагогічна практика у кризових умовах потребує гнучкості та інноваційності. Доцільним є впровадження динамічних уроків із чергуванням видів діяльності, що відповідає віковим особливостям дітей і підтримує інтерес до навчання. Застосування елементів здивування, як-от незвичайні запитання, навчальні квести чи експерименти, викликає в здобувачів позитивні емоції та підвищує залучення до освітнього процесу [4]. Ще одним ефективним інструментом, що дозволяє підтримати інтерес і активність учнів, є гейміфікація освітнього процесу. Гейміфікація, зокрема введення системи балів, досягнень і використання інтерактивних онлайн-платформ, сприяє підвищенню мотивації через створення умов для самовираження та самоконтролю [1, с.51-52]. Активна соціальна взаємодія в групах із чітко визначеними ролями формує навички співпраці та підсилює внутрішню зацікавленість [1, с.51].

Організація навчального процесу в умовах війни має бути адаптованою до реальних обставин. Гнучкий графік навчання дозволяє враховувати тривоги, перебування в укриттях і непередбачувані перерви. Нормалізація емоційного стану здобувачів перед початком уроків досягається через проведення розмовних

«кіл підтримки», дихальних вправ і практик усвідомленості [5]. Надзвичайно важливим є забезпечення регулярного зворотного зв'язку, що має бути неформальним і позитивним. Використання «карт досягнень», емоційних шкал або наліпок як засобів візуалізації прогресу підсилює відчуття успіху в дітей [1, с.51-52].

Дослідження Державної служби якості освіти України засвідчують, що надмірне навантаження дітей самостійною роботою в умовах кризи є неефективним і може мати зворотний ефект [4]. З огляду на це, важливим є створення умов освітньої стабільності, які дозволяють здобувачам освіти відчувати безпеку та передбачуваність у процесі навчання. Наприклад, створення «острів стабільності» – постійних освітніх ритуалів, як-от ранкові зустрічі, тематичні тижні тощо [5]. Ключовим педагогічним підходом має стати «навчання через дію», за якого основну частину навчального часу діти проводять у практичній діяльності, що забезпечує зв'язок знань з реальним життям [4]. Таким чином, організація освітнього процесу, зорієнтованого на практичну діяльність, сприяє не лише засвоєнню знань, а й формуванню ціннісного ставлення до навчання.

Отже, формування сталої навчальної мотивації в умовах війни є комплексним процесом, який включає психологічну підтримку, педагогічну гнучкість і використання інноваційних методик. Освітнє середовище для учнів початкової школи має бути психологічно безпечним, емоційно стабілізованим і відкритим до позитивного досвіду. Такий підхід дозволяє підтримувати пізнавальну активність здобувачів освіти, зміцнювати їхню емоційну стійкість та забезпечувати умови для сталого особистісного розвитку в умовах невизначеності.

Список використаних джерел:

1. Воляннюк А. С. Умови формування позитивної мотивації учнів початкової школи у воєнний час. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук* : зб. матер. VI Міжнар. наук. практ. конф., 11 листопада 2022 р. / відп. ред. : Г. С. Голуб, М. О. Зінченко. Луцьк, 2022. С. 51–53.
2. Воляннюк А. С. Характеристика змісту і рівнів навчальної мотивації молодших школярів. *Актуальні проблеми фахової підготовки сучасного педагога* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 9-10 листопада 2020). Херсон, 2020. С. 114–121.
3. Зниження мотивації серед школярів через війну: дослідження. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/c/news/post/84475> (дата звернення: 30.05.2025).
4. Навчання в умовах війни: як сформувати в учнів уміння вчитися/ *Державна служба якості освіти України*. URL: <https://sqe.gov.ua/uminnyavchitisyayakbazovakompetentni/> (дата звернення: 30.05.2025).
5. Психологічна та емоційна підтримка школярів у воєнний час: ідеї та поради. *Платформа НаУрок*. URL: <https://naurok.com.ua/post/psihologichna-ta-emosiynapidtrimka-shkolyariv-u-voenniychas-ide-ta-poradi> (дата звернення: 30.05.2025).